

DİL BİLİMİNDE BİRBİRİNE KARIŞTIRILAN İKİ KAVRAM: EŞ ADLILIK VE EŞ SESLİLİK

TWO CONFUSED CONCEPTS IN LINGUISTICS: HOMONYMY
AND HOMOPHONY

Kerim TUZCU

ORCID: 0000-0001-8432-2602

DOI: 10.5281/zenodo.10437037

OZET

Bir bilim dalının ilerlemesi, o dalın içinde tutarlı, düzenli ve evrensel bir bilgi birikimi oluşturması anlamına gelir. Aynı zamanda bu terimler, dilin evrensel ve kültürel özelliklerini ortaya koyar ve dilin bilimsel olarak incelenmesinin bir aracıdır. Türkçede, Dil Bilimi üzerine çalışan birçok araştırmacının ilgili terimleri kullanırken farklı yaklaşımlar benimsedikleri görülmektedir. Bu farklılıklar, Dil Bilimi terimlerinin Türkçede tam oturmadığının ve ölçünlü hâle gelmediğinin bir göstergesidir. Bu çalışmada, 'eş adlılık' ve 'eş seslilik' terimleri üzerinde durulmaktadır çünkü bunlar birbirine karıştırılma eğilimi göstermektedir. Ortaöğretimden başlayarak yükseköğretim kurumlarında kullanılan birçok ders aracında bu terimlerin karıştırıldığı ve birbirinin yerine kullanıldığı görülmüştür. Bu durumun temel nedeni, Türkçenin seçil bir alfabeyle sahip olmasıdır; yani bir kelimenin yazıldığı gibi okunması ve okunduğu gibi yazılması, eş seslilik ile eş adlılık arasındaki ayrımı belirsiz kılar. Seçil alfabe, her sesin bir harfe ve her harfin bir sese karşılık geldiği bir yazı sistemidir. Eş seslilik, anlamları ve yazılışları farklı olmasına rağmen iki veya daha fazla kelimenin aynı şekilde telaffuz edildiği durumu ifade eder. Eş adlılık ise anlamları farklı olmasına rağmen yazılış ve telaffuzları aynı olan kelimeler arasındaki ilişkiyi ifade eder. Dolayısıyla eş adlılık ve eş seslilik terimlerinin tamamen farklı kavramlar olduğu ve birbirinin yerine kullanılmasının bilimsel bir tarafının olmadığı görülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Dil Bilimi, Eş adlı, Eş sesli, Türkçe.

ABSTRACT

The progress of a branch of science means that it forms a coherent, organised and universal body of knowledge within that branch. At the same time, these terms reveal the universal and cultural characteristics of the language and are a tool for the scientific study of language. In Turkish, it is seen that many researchers working on Linguistics adopt different approaches when using related terms. These differences are an indicator of the fact that Linguistics terms have not been established and standardised in Turkish. In this study, the terms 'homonymy' and 'homophony' are emphasised because they tend to be confused with each other. It has been observed that these terms are confused and used interchangeably in many teaching tools used in secondary and higher education institutions. The main reason for this situation is that Turkish has a phonetic alphabet; that is, a word is read as it is written and written as it is read, making the distinction between homophony and homonymy ambiguous. The phonetic alphabet is a writing system in which each sound corresponds to a letter and each letter corresponds to a sound. Homophony refers to the situation in which two or more words are pronounced in the same way, although their meanings and spellings are different. Homonymy, on the other hand, refers to the relationship between words with the same spelling and pronunciation, although their meanings are different. Therefore, it is seen that the terms homonymy and homophony are completely different concepts and there is no scientific reason to use them interchangeably.

Keywords: Linguistics, Homonymy, Homophon, Turkish.

İlgili Yazar: Kerim TUZCU

DR. Öğr. Üyesi, Siirt üniversitesi, Eğitim
Fakültesi Türkçe Eğitimi Ana Bilim Dalı.
kerimtuzcu@hotmail.com

Başvuru Tarihi/Received: 20.10.2023

Kabul Tarihi/Accepted: 18.12.2023

Giriş¹

“İnsanlar arasındaki iletişimi sağlayan temel araçlardan biri olan dil, doğru, etkili ve anlaşılır bir şekilde kullanıldığında hem bireysel hem de toplumsal düzeyde birçok katkı sunmaktadır. Dilin yazılı ifadesinde, imla, noktalama ve yazım kurallarına uyulması, dilin işlevselliğini, zenginliğini ve estetiğini sürdürmek ve geliştirmek açısından hayati bir öneme sahiptir. Bu kurallar, bir dilde ortak bir standart oluşturarak, iletişimde netlik ve düzen sağlar. Aynı zamanda, dilin güzellik ve zenginlik kazanmasına katkıda bulunur. İmla ve noktalama kurallarına uygun bir dil kullanmak, yazılı ifadelerin anlaşılabilirliğini arttırmanın yanı sıra, dilin evrensel bir ölçüye oturmasına da yardımcı olur. Dilin bu kurallara uygun olarak kullanılması, toplumlar arası iletişimi güçlendirir ve dilin evrimini olumlu yönde etkiler. Bu nedenle, bir dilde dilbilgisi kurallarına riayet etmek, dilin kullanımını düzenlemek ve geliştirmek için temel bir adımdır.

Türkçe, dünyanın en eski ve en zengin dillerinden biridir. Türkçe sözlük geleneği, Divanü Lugatit-Türk (1072) ile başlamış ve dünya Dil Bilimi tarihinde önemli bir yer tutmuştur. Ancak, Türkçenin tarihi, yapısı ve gelişimi hakkında yeterli ve sistematik araştırmaların yapılması, ne yazık ki, oldukça geç bir tarihe rastlar. Bu durumun nedenleri arasında, Türklerin göçebe bir yaşam tarzı benimsemeleri, yazılı edebiyatın geç gelişmesi ve Dil Bilimi alanında erken bir bilinç oluşmaması sayılabilir.

Türkçenin yazılı tarihi, 8. yüzyılda Köktürk yazıtlarıyla başlar. Bu yazıtlar, Türkçenin ilk yazılı belgeleri olup, Türk adının da ilk kez geçtiği kaynaklardır. Ancak, Türkçenin sözlü tarihi, çok daha eskilere dayanmaktadır. Türkçenin Altay dil ailesine mensup olduğu ve bu dillerle ortak bir kökene sahip olduğu kabul edilmektedir. Bazı araştırmacılar, Türkçenin Altay dillerinden ayrıldığı tarihin M.Ö. 3000-2000 yılları arasında olduğunu tahmin etmektedirler (Tekin, 2004). Muharrem Ergin (1992), *Orhun Abideleri* adlı eserinde, Türk yazı dilinin başlangıcını milattan önceki yüzyıllara dayandıran kanıtlar olduğunu belirtmektedir. Ergin’e (1992) göre, 8. yüzyılda bu kadar mükemmel bir şekilde yazılmış olan Türkçenin, yazılı geçmişinin çok daha eski olması kaçınılmazdır (Ergin, 1992).

Türkçenin tarihi bu kadar eski olmasına rağmen, günümüzde hâlâ herkesin üstünde ittifak

¹ Bu çalışma, 7-9 Kasım 2019 tarihinde Kilis 7 Aralık, Bayburt, Gümüşhane ve Rize Recep Tayyip Erdoğan Üniversitelerince Gümüşhane’de tertip edilen II. Uluslararası Sosyal Bilimler Kongresi’nde sunulan “Türk Dil Biliminde Bir Adlandırma Meselesi: Eş adlı mı Eş sesli mi?” adlı tebliğe dayanılarak hazırlanmıştır.

ettiği yerleşik bir imla kuralı ve kılavuzu bulunmamaktadır. Türkçenin imla sorununun nedenleri arasında, Türkçenin çok geniş bir coğrafyada konuşulması, farklı lehçe ve ağızların oluşması, Türkçenin tarih boyunca farklı alfabeler kullanması ve Türkçeye yabancı dillerden çok sayıda kelime girmesi sayılabilir (Radloff, 2015). Türkçenin imla sorununun çözümü için, Türkçenin ses, yapı ve anlam özelliklerini dikkate alan, Türkçenin bütünlüğünü koruyan ve Türkçeyi geliştiren bir yaklaşım ve anlayış gerekmektedir.

Araştırmanın Önemi: Birbiriyle karıştırılan ve bu yüzden de terim kargaşasına yol açan bir meseleyi çözüme kavuşturabilmek adına atılan bir adım olarak görülmelidir. Dil Bilimi ve dil bilgisi alanlarında terimlerin doğru ve yerinde kullanılması, dilin öğrenilmesi ve öğretilmesinde kritik bir rol oynamaktadır. Bu terimler, belirli bir bilim dalının özel kavramlarını ifade eden sözcüklerdir. Terim bilimi, bir bilim dalının kullanmış olduğu tüm terimleri kapsayan bir bütündür. Dil Bilimi, dilin evrensel özelliklerini, yapısını, işlevlerini, gelişimini ve değişimini inceleyerek dilin derinliklerine iner. Öte yandan, dil bilgisi, dilin kurallarını, biçimlerini, anlamlarını ve kullanımlarını detaylı bir şekilde ele alır. Bu iki disiplin, dilin öğrenilmesi ve öğretilmesinde hayati bir role sahiptir. Bu sebeple, bu bilim dallarının kullandığı terimlerin doğru bir biçimde ve yerinde kullanılması, dil eğitiminin kalitesini yükseltmekle kalmayıp aynı zamanda daha etkili ve verimli bir öğrenme deneyimi sağlamaktadır. Bu bağlamda, terimlerin bilinçli bir şekilde kullanılması, dilin öğrenilmesi sürecinde öğrencilere derin bir anlayış kazandırmak için önemli bir adımdır.

Araştırma Problemi: Birbirinden tamamen farklı kavramlar olmasına rağmen eş adlılık ve eş seslilik kavramaları niçin karıştırılmaktadır? sorusu, çalışmanın problemini oluşturmaktadır.

Araştırmanın Amaçları: Anlam Bilimi konularından en tartışmalı olanlarından sayılabilecek olan eş adlılık terimi ile sürekli karıştırılan eş seslilik kavramının farklı terimler olduğunu örneklerle ortaya koymak ve Dil Biliminde yaşanan bir kargaşaya bir çözüm yolu gösterebilmek hedeflenmiştir.

Yöntem: Çalışmada belge tarama yöntemlerinden genel tarama kullanılmıştır. Var olan kayıt ve belgelerin taranmasıyla veri toplama işine genel tarama denir. Belge tarama; belli bir amaca dönük olarak, kaynakları bulma, okuma, not alma ve değerlendirme işlemlerini kapsar (acikders.ankara.edu.tr).

EŞ ADLİLİK MI EŞ SESLİLİK Mİ?

Türkçe Dil Bilimi alanında, imla kuralları kadar terim seçimi de önemli bir sorundur. Özellikle

Batı kaynaklı araştırmalara dayanan Dil Bilimi gibi disiplinlerde, terimlerin karşılıkları konusunda bir birlik sağlanamamıştır. [Bu durum, terimlerin çeviri yoluyla oluşturulması, farklı üniversite ve akademik çevrelerin kendi terim önerilerini sunması ve bu önerilerin yaygın kabul görmemesi gibi nedenlerden kaynaklanmaktadır](https://www.turkcenindirilisi.com) (https://www.turkcenindirilisi.com).

Bu sorun, Millî Eğitim Bakanlığı tarafından düzenlenen merkezî sınavlarda da kendini göstermektedir. Sınavlarda görev alan kişiler, kendi eğitim aldıkları veya bağlı oldukları ekolün terimlerini kullanmakta, böylece terim karmaşasının daha da derinleşmesine sebep olmaktadır (Zülfikâr, 2019).

Anlam Biliminin bir alt dalı olan eş adlılık, başlı başına bir kavram olmasına rağmen birçok yerde eş seslilikle karıştırılmakta hatta eş seslilik kavramı eş adlılığın yerinde kullanılmaktadır. Eşadlılık; iki veya daha fazla kelimenin, kelime öbeğinin veya ekin yazılışı, telaffuzu ve vurgusu aynı olmasına rağmen farklı anlamlara sahip olması durumudur (Tuzcu, 2014, s. 26).

Söz konusu kavramın yanlış kullanımının izahına geçmeden evvel üstünde gereken bir diğer husus da bu terimin ait olduğu bilim dalı olan 'Dil Bilimi' kavramının yazımıyla ilgilidir. Bu bilim dalının adının bazı sözlüklerde bitişik olarak (Dilbilimi veya Dilbilim) yazıldığı görülürken, bazı sözlüklerde ise ayrı yazıldığına (Dil Bilimi) şahit olmaktayız. Türk Dil Kurumu (TDK) İmla Kılavuzu (<https://sozluk.gov.tr>), TDK Türkçe Sözlük (<https://sozluk.gov.tr>), Kubbealtı Akademisi (<http://www.lugatim.com>) Dil Bilimi birleşik sözcüğünü, eş adlıyı ve eş sesliyi ayrı yazarken; Dil Derneği (<http://www.dildernege.org.tr>), Sesli Sözlük (<https://www.seslisozluk>) başta olmak üzere Nişanyan'ın Türkçenin Etimolojik Sözlüğü'nde (<https://www.nisanyansozluk.com>), Tureng Sözlük'te (<https://tureng.com>), Google Çeviri (<https://translate.google.com>) sitesinde ise bitişik olarak yazıldığını görmekteyiz. Bunun bir imla meselesi olduğunu ve de bu çalışmanın amacı ile doğrudan ilgisinin olmadığını kabul etmekle beraber Dil Bilimi çalışmalarında ve terim biliminde tam bir birliğin olmadığını gösteren önemli bir işarettir. Bilimsel çalışmaların temelini terimlerin oluşturduğunu düşünürsek bu kargaşanın zamanla işin mahiyetine de olumsuz tesir edeceğini söyleyebiliriz. Ayrıca, söz konusu kaynaklarda eş adlılığın tanımında ve eş seslilikle olan ilişkisinde tutarsız bilgiler bulunmaktadır.

Eş adlılık, adı üstünde gösterilenleri ve mahiyetleri tamamen farklı en az iki kavramı adlandırmada ve o kavramaları birbirinden ayırmada kullandığımız göstergenin bir ve aynı olması durumudur. Farklı bir tabirle ifade edecek olursak; yazılışı, söylenişi ve vurgusu aynı fakat manaları tamamen farklı olan ek, kelime veya kelime öbekleridir. İki farklı kelime birbirinden tamamen farklı

kavramlar ve çağrışımlar meydana getiriyorsa orada bir eş adlılıktan bahsedilebilir. Eş adlılık biçimbirimlerin (kelime, kelime öbeği, ek) sözlükte yer alan biçimleriyle de ilgilidir ve bu yönüyle eş seslilikten, eş yazımlılıktan yakın adlılıktan ayrılır. Görüldüğü gibi, eş adlılık tamamen biçimseldir.

Bütün dünya dillerinde görülen eş adlılık, konuşulduğu ülkenin coğrafi durumu, dönemin siyasî ve sosyal hadiseleri, askerî yapılanması, dünya görüşü, dinî hayat ve inanışları gibi sebeplere bağlı olarak da dilden dile sayıca farklılık gösterebilmektedir. Türkçe gibi cihan devletlerinde konuşulmuş, imparatorluk dili olmuş lisanlarda bunların sayılarının daha fazla olduğu görülmektedir. Türklerin çok sayıda devlet kurmaları, birçok milletle iç içe yaşamaları, göçler, fetihler, din değiştirmeleri gibi sebeplere bağlı olarak farklı dillerden kelimeler almış olmaları Türkçedeki eş adlı unsurların sayısını artırmaktır ((Tuzcu, 2014).

Günümüz Türkiye Türkçesinde bine yakın eş adlı kelime vardır (Tuzcu, 2014). Fakat burada çok az miktarda örnek vermekle yetinilecektir. Türk Dil Kurumu Güncel Türkçe Sözlükten (sozluk.gov.tr) derlediğimiz bazı örnekler şunlardır:

Güneşin altında elleri ve yüz derisi yan**mış**. (-miş: geçmiş zaman eki)

Kavruk yüzü ve yan**mış** derileriyle sessizce yürüyüp gittiler. (-miş: sıfat-fiil eki)

Düş**mez** kalk**maz** bir Allah. (-maz: sıfat- fiil eki)

Yemeğe oturdu mu bir türlü yerinden kalk**maz**. (- maz: geniş zaman olumsuz)

Acımak

Acımak I: Acılaşmak. "Bütün rafları, dolapları aradım: Biraz mercimek, nohut, fasulye, yarım paket makarna, bir paketin içinde iki üç kaşık yemeklik yağ (acımişti), yarım paket kibrit, bir kavanoza yakın şeker ve tuzluğun içinde nemlenmiş tuz kalmıştı." - Oğuz Atay

Acımak II: Acılı, ağırlı olmak. "Sahip'in canı şimdi daha çok acımadır." - İsmet Emre

Acımak II: Merhamet etmek. "Yarını ne olacak dünyamızın / Biz yaşımızı başımızı aldık / Allah çocuklarımıza acısın"- Cahit Sıtkı Tarancı

Ahlat

Ahlat I: Bitlis iline bağlı ilçelerden biri.

Ahlat II: Gülgillerden, kendi kendine yetişen, üzerine armut aşılana ağaç; yaban armudu, dağ armudu, çakal armudu. "Bozkırda şurada burada, tek tük, sulaklarda söğüt ağaçları vardır. Bir

tepede, bir yamaçta da ahlât ağaçları olur." - Yaşar Kemal

Ahlât (III) (çokluk, Arapça ahlāt) Bir karışım içindeki parçalar, ögeler.

Ayak

Ayak I: Halk edebiyatında uyak. "Mânicilerin kafa yormadan buldukları ayaklar Cenap'ı şaşkınlıktan şaşkınlığa sürükler." - Salâh Birsnel

Ayak II: Bacakların bilekten aşağıda bulunan ve yere basan bölümü. "Çimenlerin üzerindeki çiylerde güneşten düşmüş parlak elmas damlalarını inadına ayaklarıyla ezdi." - Ömer Seyfettin

Biz

Biz I: Çokluk birinci kişiyi gösteren söz. "Osman bize evini hazırlamış, kendisi de ihtiyar annesiyle beraber bahçenin arka tarafındaki samanlığa çekilmiş." - Sâmiha Ayverdi

Biz II: Katı bir şeyi dikerken iğne geçirecek yeri delmek için kullanılan, çelikten yapılmış, sivri uçlu ve ağaç saplı araç. Kunduracı bizi.

Cebel

Cebel (I): Sahipsiz, boş toprak.

Cebel (II): Arapça cebel(dağ).

Dağ

Dağ I: Yer kabuğunun çıkıntılı, yüksek, eğimli yamaçlarıyla çevresine hâkim ve oldukça geniş bir alana yayılan bölümü.

Dağ II: Kızgın bir demirle vurulan damga, nişan.

Gaz

Gaz I: Gazze'de dokunan ince ve çok seyrek keten bez.

Gaz (II): Normal basınç ve sıcaklıkta olduğu gibi kalan, içinde bulunduğu kabın her yanına yayılma ve bu kabın iç yüzeyinin her noktasına basınç yapma özelliğine sahip olan akışkan madde.

Kaymak

Kaymak(I): Sütün veya yoğurdun yüzünde zar durumunda ince bir tabaka biçiminde

toplanan, açık sarı renkli, koyu yağlı katman; krema.

Kaymak (II): Kaygan bir yüzey üzerinde sürtünerek kolayca yer değiştirmek. "Sol tekerlekler küçük bir hendeğin içine kaydı." - Osman Cemal Kaygılı

Lop

Lop (I): Yumuşak, yuvarlak ve irice; löp.

Lop (II): Bir organın yuvarlak ve birbirinden ayrılmış parçalarından her biri: "Sağ akciğerde üç, soldakinde iki lop vardır."

Okşamak

Okşamak I: Sevgi, şefkat belirtisi olarak elini bir şeyin üzerinde yavaş yavaş gezdirmek veya ona hafifçe vurmak; sevmek, sıvazlamak. "Esen rüzgâr siliyor alımdan kaderimi / Okşuyor saçlarımı, yüzümü, ellerimi"- Enis Behiç Koryürek

Okşamak II: Benzemek, andırmak, hatırlatmak. "Bu iki sarı birbirini okşuyor."

Pelesenk

Pelesenk I: Pelesenk ağacı, balsam.

Pelesenk II: Konuşurken gereksiz tekrarlanan söz; persenk. "Bu benim gençliğimden bu yana dilime pelesenk ettiğim sözümdür." - Yaşar Kemal

Sır

Sır I: Bazı nesnelere parlaklık verme, dış etkilerden koruma, sızmalarını önleme vb. amaçlarla sürülen, saydam veya donuk vernik. "Küpün sırası dökülmüş."

Sır II: Varlığı veya bazı yönleri açığa vurulmak istenmeyen, gizli kalan, gizli tutulan şey. "Bu bahçede açılan her gonca / Sırlar açıyor yerden gökten"- Turan Oflazoğlu

Uçmak

Uçmak I: Kuş, kanatlı böcek vb. hareketli kanatları yardımıyla havada düşmeden durmak, havada yol almak. "Biraz havalanıp bir başka kayaya kadar uçu." - Sait Faik Abasıyanık

Uçmak II: Cennet. "Toprak ile su uçmakta yerlidir, od ile yel tamuda..."- Kivanç Nalça

Ütmek

Ütmek I: Bir şeyi, tüylerini yakmak için alevden geçirmek.

Ütmek II: Oyunda yenerek bir şey kazanmak.

Yüzmek

Yüzmek I: Kol, bacak, yüzgeç vb. organların özel hareketleriyle su yüzeyinde veya su içinde ilerlemek, durmak; çimmek. "Fakat bir gün onu denizde, şu mavi yeşil çizgilenen denizde yüzerken gördüm." - Emine Işınsu

Yüzmek II: Derisini çıkarmak, derisini soymak.

Zil

Zil I: İşaret vermek, uyarmak, çağırmak için kullanılan ve bir çan ile bu çana vuran bir tokmaktan oluşan, elle veya başka düzenlerle işletilebilen araç. "En öfkelenildiği şey de gecenin bir saatinde zillerle uyandırılmak." - Adalet Ağaoğlu

Zil (II) (argo): Parasız.

Eş seslilik (Sesteş) (İng. *Homophone*) ise iki veya daha fazla kelimenin yazılışlarında ve manalarında farklılık olmasına rağmen aynı şekilde seslendirilmesi, telaffuz edilmesidir. Aynı şekilde telaffuz edilseler de yazımları farklı olduğu için eş adlılıktan ayrılırlar.

Esas itibarıyla Türkçenin has kelimeleri arasında eş seslilik yoktur çünkü Türkçenin temel söz varlığındaki kelimeler genellikle yazıldığı gibi okunur; okunduğu gibi yazılırlar. Eş seslilik ancak sonradan Türkçe söz varlığına katılan alıntı kelimeler arasında veya alıntı kelimelerle Türkçenin kendi kelimeleri arasında görülür.

Eş adlılık kavramı aynı anda yazım, duyma ve telaffuzla alakalı bir mesele iken eş seslilik sadece duyma ve işitme ile ilgilidir. Bir sözcük için ağızdan çıkmadan eş sesli mi değil mi diye karar vermek çok zor hatta mümkün değildir denilebilir. Bundan dolayı denilebilir ki eğer dil hâlâ sözlü olsaydı eş seslilere kulak eş adlıları denilebilirdi.

Yukarıda da belirtildiği gibi sesteşlerin sayısı çok azdır. Aşağıda, Güncel Türkçe Sözlükten derlenen bazı örnekler verilmiştir:

Hab: Uyku

Hap: Kolayca yutulabilmesi için toparlak duruma getirilmiş ilaç; komprime. "Doktorlar hap, banyo ve perhiz tavsiye etmiş." - Burhan Felek

Gurup: Ay, güneş, yıldız vb. gök cisimlerinin ufkun altına inmesi; güneşin batması. "Git bu

mevsimde gurup vakti Cihangir'den bak." - Yahya Kemal Beyatlı

Grup: *Birbirine benzer veya aynı cinsten olan şeylerin oluşturduğu bütün; küme, takım: "Bir kadın grubu, gözleri komutanın penceresine dikili duruyor." - Halide Edip Adivar*

Drum: *Davul, silindir, yazıcı cihazlarının içindeki silindir bir parça.*

Dram: *Sahnedede oynanmak için yazılmış oyun; drama.*

BULGULAR

Türk Dil Kurumu gibi Türkçenin gelişmesi için gayret gösteren kurumlardan olan Dil Derneği, eşadlılık için 'Söylenişleri aynı, anlam ve kökleri ayrı olan (sözcükler), sesteş, eşadlı, homonim.' şeklinde TDK'nın tanımını kullanmış ancak eş adlılıkla ilgili sadece birkaç örnek vermiştir. Kubbealtı Akademisi lügatinde ise tarif şöyledir: 'Ses ve şekil bakımından aynı, anlamları ayrı olan (kelimeler), addaş, eş adlı, sesteş, elfâz-ı mütecânise, hemnam, homonim: Yüzmek: Denizde yüzmek. Yüzmek: Derisini yüzmek. Yüz: Sayı. Yüz: Surat, çehre. El: Organ. El: Yabancı... gibi.' Burada biraz daha ayrıntıya girilmiş ve yine örneklerle desteklenmiştir.

Kursunkalem.com felsefe ve bilim terimleri sözlüğünde '(Yun. *homonymia* = adı aynı olan) Adı bir olup türlü nesnelere belirten birden çok anlamı olan (sözcük). Bugün bu terim yerine-> eş sesli terimi kullanılıyor.' (<https://www.kursunkalem.com>) denilerek eş adlılık kavramının tamamen işlevini yitirdiği ve artık eş seslilikle karşılandığı belirtilmektedir.

Bunlardan başka genel ağda kullanılan bazı canlı sözlüklerde de eş adlı kavramı geçse de tamamen eş sesli (sesteş) kavramının eş anlamlısı olarak verilmiştir. (<https://kelimeler.net>; <https://www.seslisozluk.net>).

T.C. Millî Eğitim Bakanlığı'nın ortaöğretim ve ilköğretim seviyeleri için düzenlediği ve eğitim öğretimde kullanılan ders malzemelerinde aynı durum geçerlidir. Gerek ders malzeme ve araç gereçlerinde gerekse de üniversiteye hazırlık maksatlı hazırlanıp kullanılan kaynak kitaplarda söz konusu kavram 'eş sesli' veya 'sesteş' olarak verilmektedir. (<https://www.dilbilgisi.net>; <https://www.okulakademi.com>; <https://www.derscalisiyorum.com>; <http://fulyahoca.com>; <https://www.turkcedersi.net>; <https://www.universitehazirlik.org>).

Türkiye Dil Bilimi sahasında yapılan akademik çalışmalara bakıldığında yine birbirinden farklı adlandırmalar ve tarifler görülmektedir. Bunlardan, Aksan (1982), Doğan (2007), Aydın (2004), Bayraktar (2004), Kiran (2001), Vardar (2002), Filizok (2001) gibi araştırmacılar söz konusu kavram için 'eş adlı' tanımını kullanmışlardır. Bunların yanında ise Karaağaç (2002), Tokatlı (2004),

Semedli (2005), Aygün (2001) gibi araştırmacılar ise mevzubahis kavramı 'eş sesli' diye adlandırmışlardır. Yine Türkiye'de akademik çalışmalarını bitiren Muradov (2003) ve Saparov (1997) gibi Rus Türkologların tesir sahasında yetişmiş soydaş araştırmacılar da yine 'eş sesli' kavramını kullanmışlardır.

Dünyadaki Dil Bilimi araştırmalarına baktığımızda ise eş adlılık ile eş sesliliğin birbirinden ayrı tutulduğu ve farklı alanlar olarak ele alındığını görüyoruz. Batı dillerinde terim kargaşası yaşanmamasının sebebi bunların sesçil olmamaları ve terim biliminin oturmuş olması olarak düşünülebilir. Zira hiçbirinde bizdeki gibi bir kavram kargaşası görülmemektedir. Türk Dil Bilimi tarihinde geçmişte yapılan araştırmaların büyüklüğü ve hacmi göz önüne alındığında en çok emeği veren Rus araştırmacıların tamamı eş adlı kavramını kullanmaktadır. Dolayısıyla eski Rus hâkimiyet ve tesir alanı içindeki Türk devletleri coğrafyasında yapılan çalışmalarda da eş adlılık kavramı kullanılmış ve eş seslilik, eş yazımlılık, eş şekillilik ve yakın adlılık gibi terimler de bunların yanında alt alanlar olarak incelenmiştir (<https://dictionary.cambridge.org>; Ахманова,1966; Белбаева ,1988; Абдулдаев,1986; Рахмутуллаев,1984; Юдахин,1965; Мусабаева,1978; Миртаджиев,1967; Бекджанова,1967).

Oxford İngilizce sözlüğünde ise eş adlılık (homonym) terimi şöyle açıklanmıştır: "*Eş adlı (homonym), (isim, dilbilgisi): başka bir kelimeyle aynı şekilde yazılan veya telaffuz edilen ancak farklı anlama gelen bir kelime. Örneğin: can 'yapabilmek' ve can 'bir şeye koymak' anlamına gelen bir eş adlıdır* (<https://dictionary.cambridge.org>).” Arapçada yine 'müteradif, mütecanis' kavramlarıyla ifade edilen eş adlılık yazılışı, okunuşu, vurgusu aynı fakat anlamları tamamen farklı kelimeler arasındaki ilişki olarak belirtilmektedir (<https://translate.google.com/>).

SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Çalışmanın başında da söylenildiği gibi Türkçe, umumiyetle okunduğu gibi yazılan ve de yazıldığı gibi okunan bir dil yapısına yani sesçil bir alfabeyle sahiptir. Türkçenin bu hususiyetinden dolayı eş adlı olan bir kelime aynı zamanda eş sesli de sayılabilmekte ve bundan dolayı da eş adlılık kavramı ile eş seslilik kavramının karıştırıldığı ve dolayısıyla birbirinin yerine kullanıldığını söyleyebiliriz. Ancak yukarıdaki örneklerde de görüldüğü üzere bu iki kavram birbirinden tamamen farklıdır. Yine eş adlılık terimini Batı dillerine çevrildiğinde **homonym**, eş seslilik terimine karşılık **homophon** kelimelerinin karşılık geldiği görülmüştür (<https://dictionary.cambridge.org>). Türkçede bu iki terimin aynı şeyleri ifade eder şekilde kullanılması bu kavramların uluslararası ortamlarda birbirlerinin yerini alabileceği anlamına gelmez çünkü bilim alanlarının gelişmesi ve büyümesi için

uluslararası bilimsel kurumların ortak olarak kullandığı terimleri kullanmak bilimsel bir yükümlülük ve de gerekliliktir. Tüm eğitim öğretim materyallerinde mevcut bilgileri gözden geçirip bilimsel kriterlerde yeniden yazmak uygun olacaktır.

Her bir bilim dalı, özgün nitelikteki bilgilerini iletmek, paylaşmak ve geliştirmek amacıyla kendine has bir dil kullanır. Bu dil, genellikle terimlerden oluşur ve bilimsel bir dil olarak adlandırılır. Bilimsel bir dil, bilgiyi sistematik bir şekilde ileterek, bilimin tutarlılığını ve kesinliğini korur. Aynı zamanda, bilimsel düşüncenin temelini oluşturarak, bilgiyi aktarma, paylaşma ve iletme süreçlerine rehberlik eder. Bilimsel düşünce, bir bilim dalının uyguladığı mantıklı, sistematik, eleştirel ve buluşçu düşünce biçimini ifade eder. Bu düşünce tarzı, bilimsel bilginin keşfedilmesini, test edilmesini ve değerlendirilmesini mümkün kılar. Dolayısıyla, her bilim dalının kullanmış olduğu özgün dil ve bilimsel düşünce, disiplinin gelişimine katkıda bulunarak, bilimsel bilginin gelişimine öncülük edecektir.

Dil eğitiminin, bilimsel bir temel, nitelik ve belirli hedeflere ulaşma amacı taşıması için, Dil Bilimi ve dil bilgisi alanlarında terimlerin doğru ve uygun bir biçimde kullanılmasının çok kıymetli bir öneme sahip olduğu kabul edilmektedir. Bu sebeple, dil eğitiminde terimlerin yerinde ve doğru bir şekilde kullanılmasına özel bir vurgu yapılmalıdır. Terimlerin doğru ve uygun bir biçimde kullanılması, dilin gerçekliğini daha etkili bir şekilde ifade etmesine, bütünlüğünü korumasına ve dilin yeterliliğini artırmasına katkıda bulunacaktır. Dil Biliminde ve dil bilgisinde terim kullanımının doğruluğu, dil eğitiminin temelini oluşturarak, öğrencilerin dil becerilerini geliştirmelerine ve derinleştirmelerine yardımcı olacaktır. Bu nedenle, dil eğitiminde terimlerin doğru bir şekilde kullanılmasına odaklanmak, dilin öğrenilmesi sürecinde daha etkili bir öğrenme deneyimi sağlayacağı düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

- Aksan, D. (1982). *Her yönüyle dil ana çizgileriyle dil bilim 1, 2, 3*. Ankara: TDK Yayınları.
- Aydın, M. (2004). *Dil bilim el kitabı – temel kavram ve konular*. Bişkek: Avrasya Yayınları.
- Aygün, M. (2001). *Almanca ve Türkçedeki sesteş kelimeler ve bu kelimelerin her iki dildeki karşılıkları ve fonksiyonları*. Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, № 11/2, Elâzığ. ss. 97-118
- Bayraktar, N. (2004). *Dilbilimi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Ergin, M. (2003). *Orhun abideleri*. İstanbul: Hisar Yayınları.
- Filizok, R. (2001). *Anlam analizine Giriş*. İzmir: Ege Üniversitesi Basımevi.
- Günay, D. (2007). *Sözcükbilime giriş*. İstanbul: Multilingual Yabancı Dil Yayınları.
- Karaağaç, G. (2002). *Dil, tarih ve insan*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Kıran, Z. (2001). *Dilbilime giriş*. Ankara: Seçkin Yayınları.
- Muradov, N. (2003). *Türkiye Türkçesi ve Azerbaycan Türkçesinde Çok Anlamlılık ve Eşseslilik (Basılmamış Doktora Tezi)* Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Püsküllüoğlu, A. (2005). *Türkçe sözlük*. Ankara: Arkadaş Yayınları.
- Radloff, W. (2015). *Proben der volksliteratur der türkischen staemme*. (Yay.Haz.: Muvaffak Duranlı , Tülay Çulha) Ankara: TDK Yayınları.
- Saparov, M. (1997). *Türkmen Türkçesi ile Türkiye Türkçesi arasında eş seslilik ve çok anlamlılık ilişkisi (Basılmamış Doktora Tezi)*, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Semedli, E. (2005). *Eş adlılık ve eş adlılığa benzer dil olayları*. Ankara Üniversitesi Dil Dergisi №:11, Ankara. ss. 46-53
- Sultanzade, V. (2009). *Turkish- Azerbaijani dictionary of interlingual homonyms and paronyms*. Muenchen : Lincom Europa. Studies in Asian Linguistics.
- Tarhan, O. ve Hazar, M. (2017). *Türk anlam bilimi terimleri sözlüğü*. Konya: Eğitim Yayınevi.
- Tekin, T. (2004). *Türk dili tarihi*. [Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.](#)
- Tokatlı, S. (2004). *Türkiye Türkçesi ile Azerbaycan Türkçesindeki eşsesli kelimeler üzerine*. Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi №:1.Kayseri. ss. 141-156
- Tuzcu, K. (2014). *Түрк Жана Кыргыз Тилиндеги Омонимдердин Салыштырма Лингвистикалык Парадигмасы (Türk ve Kırgız Dillerindeki Eşadlı Kelimelerin Karşılaştırmalı Dilbilim Açısından İncelenmesi)*. (Basılmamış Doktora Tezi). Kırgızistan / Bişkek Sosyal Bilimler Üniversitesi, Dil Bilimi

Ana Bilim Dalı.

Ullmann, S. (1978). *Anlambilimi*. (Çev. Ahmet Kocaman), Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi Dil Yazıları Özel Sayısı, C. XXXVIII s.355-363.

Vardar, B. (2002). *Açıklamalı dilbilim terimleri sözlüğü*. İstanbul: ABC Kitabevi.

Zülfikar, Hamza (2019). *Farklı dil tutumları ve farklı kelime, terim seçimleri*. Türk Dili Dergisi- Cilt: CXVII Sayı: 813 Eylül.

Аракин, В.Д. (1978). *Об омонимах в турецком языке*. Сов. тюркология. Москва. Аханов, К. (1965). *Тіл біліміне кіріспе*, Алматы: Мектеп.

Головин, Б.Н. (1979). *Введение в языкознание*, Москва.

Гузеев, Ж.М. (2007). *Проблемы полисемии и омонимии в карачаево- балкарском языке*, Нальчик: Кабардино-Балкар.

Меметов, А. (1977). *Об омонимии в крымско-татарском языке* Сов. тюркология. Баку.

Орузбаева, Б.О. (2004). *Лингвистикалык терминдердин кыргызча- түркчө, түркчө-кыргызча сөздүгү*. Бишкек.

Юнусалиев Б.М. (1959). *Киргизская лексикология: развитие корневых слов*. Фрунзе.

<http://fulyahoca.com>(21.10.2023)

<http://www.dilderneji.org.tr>(11.10.2023)

<https://acikders.ankara.edu.tr/> (10.11.2023)

<https://kelimeler.net>(11.10.2023)

<https://okulakademi.com>(21.10.2023)

<https://sozluk.gov.tr>(24.10.2023)

<https://translate.google.com/details?hl> (10.11.2023)

<https://tureng.com>(05.10.2023)

<https://www.derscalisiyorum.com>(28.10.2023)

<https://www.dilbilgisi.net>(05.11.2023)

<https://www.kursunkalem.com>(01.10.2023)

<https://www.nisanyansozluk.com>(01.10.2023)

<https://www.seslisozluk>(29.10.2023)

<https://www.seslisozluk.net>(30.10.2023)

<https://www.turkcedersi.net>(31.10.2023)

<https://www.turkcenindirilisi.com/tdh-sozlukleri/> (22.11.2023)

<https://www.universitehazirlik.org> (04.11.2023)